

Kolin Mokalou

FORTUNINI MILJENICI

Knjiga druga – Nekrunisani kralj

Prevela
Žermen Filipović

Laguna

Naslov originala

Colleen McCullough
FORTUNE'S FAVORITES

Copyright © 1993 by Colleen McCullough

Published by arrangement with Collins Publishers, Inc.

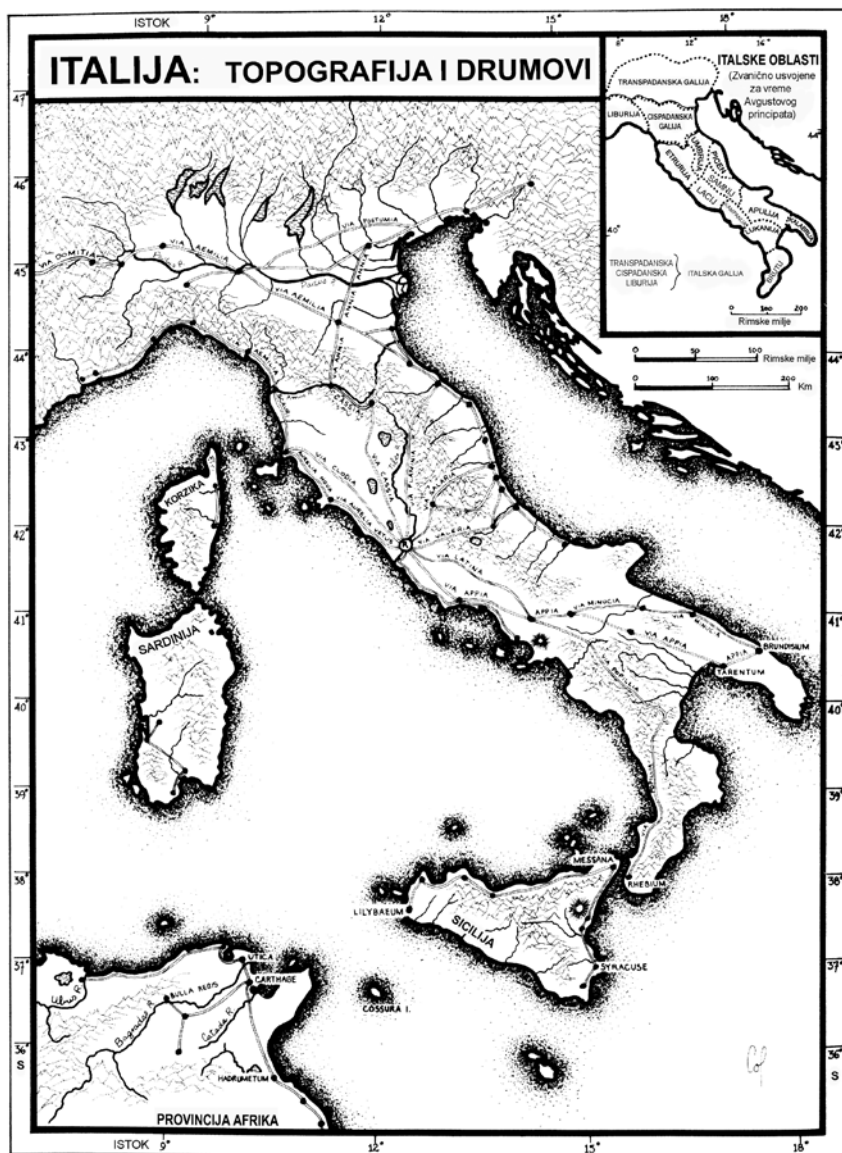
Translation Copyright © 2008 za srpsko izdanje, LAGUNA

Cover Illustration Copyright © 2008 by Predrag Đukić

Prečasnoj A. Rebeki Vest, potpukovniku,

Femina Optima Maxima

najvećoj ženi na svetu

SPISAK MAPA I ILUSTRACIJA

MAPE

Italija: Topografija i drumovi	6
Helespont, Propontida, Trački Bosfor, Bitinija, Mizija, Provincija Azija i Lezbos	135
Istok (s naglaskom na tigranova osvajanja)	200
Severna Italija i jug središnje Italske Galije	329

ILUSTRACIJE

Izvesni događaji u istoriji Rima koji prethode radnji romana <i>Prvi čovek Rima</i>	9
Kvint Cecilije Metel Pije	16
Lucije Licinije Lukul	184
Gaj Julije Cezar	248

NEKI DOGAĐAJI U ISTORIJI RIMA PRE RADNJE ROMANA PRVI ČOVEK RIMA

(Napomena: svi datumi su pre nove ere)

- Oko 1100. Bekstvo iz Troje, Eneja se naseljava u Laciju. Sin mu Jul postaje kralj Alba Longe.
- 753–715. Romul, prvi kralj Rima: sagradio grad na Palatinu.
- 715–673. Numa Pompilije, drugi kralj: uspostavio senat od sto članova, sveštenečke kolegije, godini dodao još dva na postojećih deset meseci.
- 673–642. Tul Hostilije, treći kralj: sagradio zgradu senata.
- 642–617. Anko Marcije, četvrti kralj: sagradio Drveni most, utvrdio Janikul, u ime Rima zaposeo nalazišta soli kod Ostije.
- 616–578. Tarkvinije Prisk, peti kralj: sagradio *Circus Maximus*, odvodne kanale u centralnom Rimu, povećao broj članova senata na trista, uspostavio tribe i klase, uspostavio cenz.
- 578–534. Servije Tulije, šesti kralj: stvorio pomerijum, sagradio Ager.
- 534–510. Tarkvinije Oholi, sedmi kralj: dovršio hram Jupitera Najboljeg i Najvećeg, uništio Gabije.
509. Tarkvinije Oholi svrgnut, ukinuta monarhija. POČETAK RIMSKE REPUBLIKE. Brut i Valerije prvi visoki magistrati (zvani pretori, a ne konzuli).
508. Veliki pontifik uspostavljen s ciljem da se umanjí značaj *rex sacrorum*.
500. Tit Larcije, prvi diktator.
494. Prva secesija plebsa: dva plebejska tribuna i dva plebejska edila.
471. Druga secesija plebsa: plebejska skupština postaje tributska.
459. Broj plebejskih tribuna povećan s dva na deset.
456. Treća secesija plebsa: plebejcima data zemlja.
451. Decemviri sastavljaju rimske *Zakone dvanaest tablica*.
449. Četvrta secesija plebsa: *lex Valeria Horatia* utvrđuje neprikosnovenost plebejskih tribuna.
447. Stvorena Narodna skupština: uspostavljena dva kvestora.
445. *Leges Canuleiae*: (a) konzule zamenili vojni tribuni s konzulskim ovlašćenjima, (b) dozvoljeni brakovi patricija i plebejaca.
443. Prvi put izabrani cenzori.

439. Servilije Ahala ubija Melija, nesuđenog kralja Rima.
421. Broj kvestora povećan na četiri, plebejcima dozvoljeno da se kandiduju za položaj kvestora.
396. Uvođenje plate za rimske vojnike. Plate nisu povećane sve dok ih Cezar, kad je postao diktator, nije udvostručio.
390. Gali pustoše Rim, Kapitol spasen zahvaljujući upozorenju gusaka.
367. Konzulat obnovljen. Stvorena dva kurulska edila.
366. Prvi plebejski konzul. Stvoren *praetor urbanus*.
356. Prvi plebejski diktator. Plebejcima dozvoljeno da se kandiduju za položaj cenzora.
351. Prvi cenzor iz redova plebejaca.
- 343–341. Prvi samnitski rat. Rim zaključuje mir.
342. *Leges Genuciae*: (a) ublažavanje dužničke obaveze, (b) na svakom položaju se može biti samo jednom u deset godina, (c) oba konzula mogu biti plebejci.
339. *Leges Publiliae*: (a) jedan cenzor mora biti plebejac, (b) sve zakone usvojene u centurijatskoj skupštini mora odobriti senat, (c) plebisciti dobijaju izvesnu zakonsku valjanost.
337. Prvi plebejski *praetor urbanus*.
- 326–304. Drugi samnitski rat (poraz u Kaudinskom klancu, jaram).
300. *Leges Ogulniae*: omogućio plebejcima pristup u svešteničke kolegije.
- 298–290. Treći samnitski rat. Rim ostvario nadmoć.
289. Stvorena kovnica novca i *tresviri monetales* (tri nadzornika kovnice).
287. *Lex Hortensia*: plebisciti dobijaju snagu zakona.
267. Broj kvestora povećan sa šest na osam.
264. Prva gladijatorska borba u Rimu (ne u *Cirkusu!*).
- 264–241. Prvi punski rat (protiv Kartagine). Rim po odredbama mira dobija Siciliju, Sardiniju i Korziku kao svoje prve provincije.
253. Prvi plebejski *pontifex maximus*.
242. Ustanovljen *praetor peregrinus*, te se tako broj pretora povećava na dva.
241. Reforme centurijatske skupštine neznatno umanjuju moć prve klase. Stvorene i poslednje dve tribe: sada ih ukupno ima trideset pet.
227. Broj pretora povećan s dva na četiri. Broj kvestora povećan sa šest na deset.
- 218–201. Drugi punski rat. Hanibal zapoveda Kartaginjanima.
- 210–206. Scipion Afrikanac pobeđuje u Španiji.
202. Poslednji diktator starog kova nakratko na dužnosti.

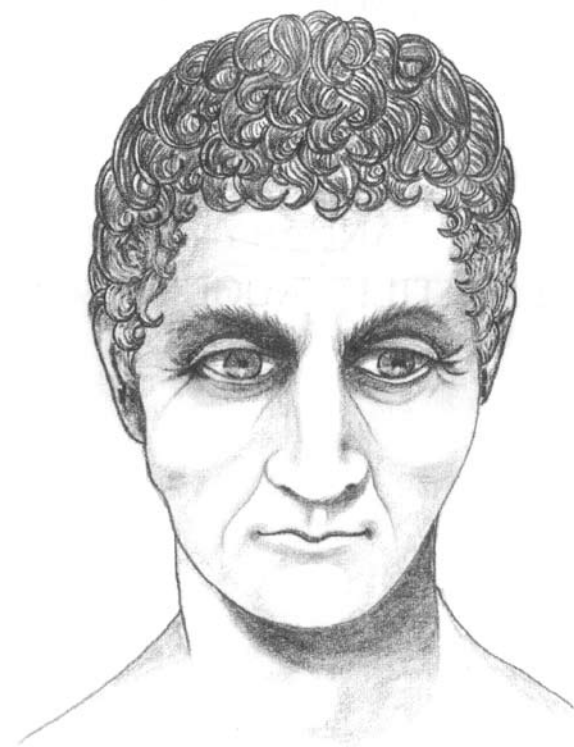
197. Španije postale provincije: pretora šest, kvestora dvanaest.
180. *Lex Villia annalis* uredio kurulske magistrature.
171. Privremeno uspostavljen prvi sud za izdaje.
169. *Lex Volconia* je zabranio da žene po testamentu dobijaju velika nasleđstva. Sukobi Senata i vitezova: cenzori odbili da prihvate ponude preduzeća s kojima su prethodni cenzori sklopili ugovore. Profit je bio neumeren. Vitezovi su tada umalo osudili cenzore za veleizdaju.
149. Na osnovu *lex Atinia*, plebejski tribuni automatski postaju članovi senata. *Lex Calpurnia* uvodi stalni sud za iznude.
- 149–146. Treći punski rat. Afrika postaje rimska provincija.
147. Aneksija Makedonije kao rimske provincije.
144. Pretor K. Marcije Reks sagradio prvi rimski akvadukt.
139. *Lex Gabinia* uvodi tajno glasanje na svim izborima.
137. *Lex Cassia* uvodi tajno glasanje za sudske porote.
133. Ubijen plebejski tribun Tiberije Grah.
123. Gaj Grah izabran za plebejskog tribuna.
122. Gaj Grah ponovo izabran za plebejskog tribuna.
121. Senat doneo prvi ukaz o krajnjim merama da bi se obračunao s Gajem Grahom: on izvršava samoubistvo, a njegove pristalice su pogubljene.
121. Supruga ubija kralja Mitridata Petog od Ponta. Mladi Mitridat beži i sakriva se u planinama.
120. Poplavljen zavičaj germanskih Kimbra i Tevtonaca. Počela velika seoba.
119. Plebejski tribun Gaj Marije donosi *lex Maria* s tesnom većinom (da bi se sprečila korupcija).
115. Mladi Mitridat preuzima vlast i postaje kralj Ponta.
113. Germanski Kimbri pobedili Papirija Karbona u Noriku.
112. Rim objavio rat Jugurti od Numidije.
111. Rim sklapa mirovni sporazum s Jugurtom.
110. Aul Postumije Albin bez ovlašćenja napada Numidiju: počinje rat s Jugurtom...

FORTUNINI MILJENICI

Knjiga druga: Nekrunisani kralj

TREĆI DEO

OD JANUARA 81. GODINE P. N. E.
DO SEKSTILA (AVGUSTA) 80. GODINE P. N. E.

KVINT CECILIJE METEL PIJE

Ni dva meseca nije prošlo kad je Sula zaključio da se Rim dovoljno navikao na postojanje proskripcija. Pokolj je bio tek neznatno blaži od Marijevog pokolja koji se odigrao u onih nekoliko dana njegovog sedmog konzulata; ulicama Rima nije proteklo toliko krvi niti je toliko tela nagomilano u donjem delu Foruma. Tela pobijenih u Sulinim proskripcijama (pogrebni su obredi i ukopi zabranjeni za žrtve) odvučena su kukama za meso zabodenim ispod grudne kosti i bačena u Tibar; samo su u donji deo Foruma, po obodu javne česme poznate pod imenom Servilijev studenac, natrpane glave.

Dok se uvećavao broj poseda koje je za državu prikupio načelnik Hrisogon, pojavilo se još nekoliko zakona: udovica čiji je muž proskribovan nije se mogla ponovo udati, a voštane maske Gaja Marija i Mladog Marija, Cine i njegovih predaka, niti ijednog proskribovanog muškarca i njegovih predaka nisu se smele prikazati ni na jednoj porodičnoj sahrani.

Kuću Gaja Marija kupio je na dražbi sadašnji Sekst Perkvicijen, unuk čoveka koji je stekao bogatstvo toj porodici i pored čije kuće je Marije podigao svoju; iako nije spojena s domaćinstvom Perkvicijenovih, služila im je kao dodatni prostor u koji su smestili umetnička dela.

U početku su na dražbama koje je vodio Hrisogon uspešni ponuđači mogli kupiti imanja proskribovanih lica po poštenoj tržišnoj ceni, ali to nije donelo mnogo novca, pa su već do desete dražbe cene ubrzano padale. Tada je Marko Kras počeo da učestvuje na dražbama. Njegov pristup je bio lukav; umesto da žudi za najboljim ponuđenim imanjima, odlučio je da se usredsredi na manje poželjne posede i kupovao ih za vrlo male

svote. Lucije Sergije Katilina se ponašao neobuzdanije. On je marljivo obavestavao Hrisogona o izdajničkim rečima ili postupcima i tako uspeo da mu bude proskribovan najpre stariji brat Kvint, a potom i zet Cecilije. Brat je poslan u progonstvo, a zet umro, pa se Katilina diktatoru obratio tražeći poseban zakon da bi ih nasledio tvrdeći da ni u jednom slučaju nije naveden u oporuci niti je neposredni naslednik – obojica muškaraca imala su mušku decu. Kad je Sula udovoljio njegovom zahtevu, Katilina se obogatio ne potrošivši ni jedan jedini sestercij na dražbama.

Stoga nije samo vreme bilo hladno tog poslednjeg dana januara, kad je Sula proslavljao trijumf, već i raspoloženje. Običan rimski svet je u velikom broju izašao da mu oda počast, ali su vitezovi ostali kod kuće, očitno pod pretpostavkom da bi i sami mogli završiti na sledećem proskripcionom spisku budu li im Sula ili Hrisogon ugledali lica. Diktator je prikazao plen i poklone Azije i kralja Mitridata služeći se svim zamislivim smicalicama ne bi li prikrio činjenicu da je rat završio na brzu ruku i prerano, te da plen, s obzirom na bogatstvo neprijatelja, ne ispunjava očekivanja.

Sula je narednog dana održao pre izložbu nego trijumf prikazavši šta je uzeo od Mladog Marija i Karbona; vodio je računa da gledaoci saznaju da će ti predmeti biti vraćeni hramovima i narodu od kojih su i uzeti. Toga dana su vraćeni izgnanici – ljudi poput Apija Klaudija Pulhera, Metela Pija, Varona Lukula i Marka Krasa – koračali ne kao senatori Rima već kao vraćeni izgnanici, mada ih je Sula obazrivo poštdeo poniženja pa nisu morali da stave kapu slobode kakvu su obično nosili oslobođenici.

Ukrotiti Pompeja pokazalo se teže nego pomiriti Rim s proskripcijama, što je Sula spoznao dan uoči trijumfa. Pompej nije poštovao diktatorova uputstva i u Italiju je iz Afrike doplovio

dovodeći čitavu svoju vojsku. Pismom koje je poslao iz Tarenta, obavestio je Sulu kako mu vojska nije dozvolila da otplovi a da uz njega ne bude i poslednji odani vojnik i tvrdio da nije bio u stanju da spreči njihovo ukrcavanje (ne objašnjavajući kako je sakupio dovoljno brodova da se ukrca još pet legija i dve hiljade konja); na kraju poruke opet je zatražio dozvolu da proslavi trijumf.

Diktator je žurno odaslao pismo po glasniku u Tarent i drugi put zabranio Pompeju toliko željeni trijumf. Isti glasnik se vratio donoseći Suli pismo u kojem se Pompej izvinjava za neposlušnost svoje vojske koju, ponovo je naglasio, ne može da obuzda. Ovi nevaljali, nevaljali vojnici *zahtevali* su da se njihovom dragom *zapovedniku* dozvoli zasluženi trijumf! Ako diktator nastavi da odbija, Pompej je strahovao da bi njegovi nevaljali, nevaljali vojnici mogli uzeti stvar u svoje ruke i odlučiti da krenu na Rim. On lično bi – naravno! – uradio *sve* što je u njegovoj moći da ovo spreči!

U Tarent je niz *Via Appia* galopom odjurio glasnik noseći drugo pismo s trećim odbijanjem: NEMA TRIJUMFA! Ispostavilo se da je to poslednje odbijanje prevršilo meru. Pompejevih šest legija i dve hiljade konjanika krenuli su na Rim. Njihov dragi zapovednik pošao je s njima objašnjavajući u još jednom pismu Suli da on to čini samo ne bi li sprečio svoje ljude da učine nešto zbog čega bi se kasnije pokajali.

Senat je u tajnosti bio upućen u svaki delić ovog dvoboja volja, užasnut drskošću dvadesetčetvorogodišnjeg viteza, te je izdao *senatus consultum* kojim je podržao svako Sulino naređenje i odbijanje. Stoga je, kad su Sula i Senat obavesteni da je Pompej s vojskom stigao do Kapue, otpor pojačan. Sada se već bližio kraj februara, zimske oluje su dolazile i prolazile, a Marsovo polje je već bilo krcato pošto su na njemu bile smeštene druge vojske – dve legije Lucija Licinija Murene, bivšeg guvernera provincije Azije i Kilikije, te dve legije Gaja Valerija

Flaka, bivšeg guvernera Prekoalpske Galije. Obojicu je uskoro očekivao trijumf.

Odmah posle neizbežnog pisma s naređenjem Pompeju da se zaustavi kod Kapue (i obaveštavajući Pompeja da su na Marsovom polju četiri u borbi prekaljene legije), diktator je lično krenuo iz Rima u pravcu Kapue. Sa njim su bili konzuli Dekula i stariji Dolabela, Metel Pije Veliki pontifik, Flak Princeps Senata Zapovednik konjice i liktori; nijedan vojnik nije putovao radi zaštite.

Sulino pismo je Pompeja zateklo pre no što je mogao poći iz Kapue, a vest da su pred Rimom ulogorene četiri prekaljene legije toliko ga je zaprepastila da je ostao gde je bio. Pompej nikad i nije nameravao da krene u rat protiv Sule; marš je bio puka obmana smišljena da se dokopa trijumfa. Stoga je saznanje da diktator odmah na raspologanju ima četiri prekaljene legije na Pompeja delovalo kao mlaz ledene vode. On lično je znao da obmanjuje – no, da li je i Sula svestan toga? Naravno da nije! Kako bi i mogao znati? Suli će ovaj marš izgledati kao ponavljanje njegovog pohoda iz Kapue one godine kad je bio konzul. Pompej je pao u potpuno beznade.

Stoga je, kad je stigao glas da Sula lično i bez vojske stiže, Pompej izbezumljeno izjahao iz logora i krenuo uz *Via Appia* – takođe bez vojske. Okolnosti ovog sastanka podsećale su u izvesnoj meri na njihov prvi susret kod gaza reke Kalor. Danas, međutim, Sula nije bio pijan, mada je opet jahao nezaobilaznu mazgu. Pred njim, odevenim u purpurnom obrubljenu togu *praetexta*, išla su dvadeset četiri liktora drhtureći u krvavocrvenim tunikama s mesingom optočenim crnim kožnim pojasevima i noseći zlokobne sekire u svežnjevima pruća. Za Sulom je išlo još trideset liktora – dvanaest Dekulinih, dvanaest starijeg Dolabele kao i šest liktora zapovednika konjice čiji je položaj ravan pretorskom. Stoga je prilika bila veličanstvenija i ostavljala jači utisak nego onda pri prelasku Kalora. Više je odgovarala prvobitnim maštarijama sirotog Pompeja.

Ali nije se moglo sporiti da je Pompej stekao veći ugled u protekla dvadeset i dva meseca koliko je prošlo od prvog susreta sa Sulom; vodio je jedan pohod sa Metelom Pijem i Krasom, drugi u Kluziju sa Sulom i Krasom, a treći sasvim sam izvan zemlje. Sada nije oklevao da obuče svoj najbolji pozlaćeni oklop i blistao je i sijao upravo koliko i njegov veselo ukrašeni javni konj. Diktatorova pratnja išla je peške; ne želeći da izgleda ratobornije, Pompej je sjahao s konja.

Sula je na glavi nosio venac od trave, nemilo podsećanje da Pompej još uvek nije uspeo da ovo odlikovanje dobije – štaviše, nije uspeo da osvoji ni venac od hrastovog lišća! I pored luckaste perike, lica išaranog ožiljcima i svega ostalog, diktator je uspevao da izgleda kao diktator od glave do pete. Pompej je to odmah primetio. S obe strane puta išlo je po dvanaest liktora pa je preplanuli mladi čovek u pozlaćenom oklopu koračao između njih ka Suli koji se zaustavio, a svoju pratnju namestio tako da je stajao nekoliko koraka ispred ostalih, ali se pri tom nije izdvojio.

„Ave, Pompeju Magnuse!“, uzviknu Sula podižući desnu ruku.

„Ave, diktatore Rima!“, povika Pompej ponesen radošću. Sula ga je zapravo javno nazvao trećim imenom koje je Pompej sam sebi dao – sad je zvanično mogao biti Pompej Veliki!

Poljubili su jedan drugome usne, u čemu ni jedan ni drugi muškarac nisu uživali. Prednjačeći kao i uvek, liktori su se lagano okrenuli i uputili prema Pompejevom logoru, a ostali pođoše za njima.

„Spreman si da priznaš da sam Veliki!“, sav srećan reče Pompej.

„Ime se zadržalo“, reče Sula. „Uostalom kao i Kasapče.“

„Moja vojska je odlučno za moj trijumf, Lucije Kornelije.“

„Tvoja vojska nema nikakvo pravo da donosi tu odluku, Gneju Pompeju Magnuse.“

Snažne, pegave ruke zamahnuše. „Šta mogu da *radim?*“, uzviknu. „Neće ni da me saslušaju!“

„Koješta!“, ozbiljno odgovori Sula. „Valjda shvataš, Magnuse, da si u sva četiri pisma – ako računam i prvo koje si dobio u Utiki – pokazao da nisi dovoljno sposoban da obuzdaš svoje trupe?“

Pompej pocrvene stisnuvši ionako mala usta. „To nije pravedna ocena!“

„Sasvim sigurno jeste. Sam si priznao da je tako ni manje ni više već u tri pisma.“

„Namerno nećeš da shvatiš!“, reče Pompej sav zajapuren. „Tako se ponašaju samo zato što me *vole*!“

„Voleli ili mrzeli, nepokornost je nepokornost. Da su moji, već bih ih desetkovao.“

„To je bezazlena nepokornost“, neubedljivo se pobuni Pompej.

„Nijedna nepokornost nije bezazlena, kao što dobro znaš. Pretiš zakonski imenovanom diktatoru Rima.“

„Ovo nije marš *na* Rim, Lucije Kornelije, već samo marš *u* Rim“, s naporom reče Pompej. „Postoji razlika! Moji ljudi prosto žele da vide kako dobijam ono što mi pripada.“

„Ono što ti pripada, Magnuse, jeste što ja, kao diktator Rima, odlučim da ti dam. Tebi je dvadeset četiri godine. Nisi senator. Pristao sam da te nazivam tvojim divnim imenom koje se može popraviti samo stepenom – *Magnus* može postati samo *Maximus*, ali ne i više od toga – ukoliko se ne smanji na *Parvus* – ili *Minutus* – ili čak i *Pusillus*“, reče Sula.

Pompej stade nasred druma licem ka Suli; ljudi iz pratnje su nekako zaboravili da stanu dok nisu bili sasvim blizu, dovoljno blizu da mogu da čuju.

„Ja *želim* trijumf!“, glasno reče Pompej i trupnu nogom.

„A ja kažem da ga nećeš dobiti!“, jednako glasno reče Sula.

Pompejevo široko, od besa pocrvenelo lice sve se više isticalo, tanke usne se razmakoše i ukazaše se sitni beli zubi. „Dobro bi učinio da se setiš, Lucije Kornelije, diktatore Rima, da više ljudi obožava izlazeće nego zalazeće sunce.“

Bez ikakvog razloga koji su zaneti pratioci mogli dokučiti, Sula prasnu u smeh. Smejao se dok mu suze nisu potekle, neobuzdano se udarajući rukama po butinama i sasvim dopuštajući da mu mnogobrojni nabori toge skliznu s levog ramena; toga poče da mu pada i vuče se po zemlji. „Oh, neka ti bude!“, uzdahnu kad je došao do daha. „Imaćeš trijumf!“ A potom, dok se nanovo grohotom smejao, reče: „Ne stoj samo, Magnuse, veliki klipane! Pomozi mi da podignem togu!“

„Ti si, Magnuse, prava budala“, reče Metel Pije Pompeju kad je ugrabio priliku da nasamo porazgovaraju.

„Mislim da sam veoma pametan“, samozadovoljno uzvratu Pompej.

Još ne postavši konzul, mada se bližio pedesetoj, Prasence je lepo stario; kovrdžava smeđa kosa mu je na slepoočnicama bila prošarana sedim vlasima, a u uglovima smeđih očiju nije imao nijednu neprivlačnu boru. Uprkos tome, pored Pompeja je izgledao bledo i neupadljivo. I toga je bio svestan. Ali nije osećao zavist već više setu.

„Sve si samo nisi pametan“, reče Prasence, zadovoljan kad ugleda da se blistave plave oči u neverici šire. „Poznajem našeg gospodara znatno bolje nego ti i mogu ti reći da je pametniji od nas dvojice zajedno. Ako i ima slabost, to je slabost naravi – a ne ličnosti! A ta slabost ne utiče na njegov briljantni um ni za jotu! Niti utiče na besprekorno umeće njegovog postupanja i kao čoveka i kao diktatora.“

Pompej ispusti posprdani zvuk. „O, Pije, ništa te ne razumem! Slabost? O kakvoj Sulinoj slabosti uopšte govoriš?“

„Njegov osećaj za sprdnju, naravno. Bolje je to tako na-na-nazvati nego osećajem za ša-ša-šalu.“ Prasence se koprcalo, setivši se sopstvenog nedostatka, i zastade na tren da obuzda jezik. „Mislim na to što je mene naimenovao za velikog pontifika,

a ja se spotičem o sopstvene reči. Ne može da odoli takvim šalama.“

Pompej je izgledao kao da se dosađuje. „Ne razumem šta hoćeš da kažeš, Pije, niti kakve to veze ima sa mnom.“

„Magnuse, Magnuse! Sve vreme se sprda na tvoj račun! Eto kakve veze to ima s tobom. *Oduvek* je i smatrao da treba da imaš trijumf – šta njega briga koliko ti je godina i što si vitez? Ti si vojni junak, a on takve veliča do neslućenih visina! Međutim, želeo je da vidi koliko to tebi znači i koliko bi daleko otišao da do toga dođeš. Nije trebalo da zagrižeš njegov mamac. Sad te je valjano ocenio i smestio u računicu u svojoj glavi. Sada zna da ti je hrabrost *skoro* jednaka samopoštovanju, da ne spominjemo častoljublje. Skoro. Ali ne i sasvim. Sada zna da na kraju krajeva, Magnuse, nećeš ići do kraja.“

„Šta hoćeš da kažeš time da *neću ići do kraja*?“

„Savršeno dobro znaš šta hoću da kažem.“

„Krenuo sam na Rim!“

„Koješta!“, nasmeši se Prasence. „Krenuo si u Rim. I sam si tako rekao. I ja sam ti poverovao. A i Sula je.“

Preneražen, Pompej besno pogleda svog sudiju, ne znajući šta da uradi – šta *može* da kaže. „Ja sam dobio svoj trijumf.“

„Jesi, dobio si. Ali naterać te da za to platiš cenu koju ne bi morao platiti da si se lepo ponašao.“

„Cenu? Cenu?“ Pompej zavrte glavom kao ogromna, ljuta zver zbunjena zadirkivanjem. „Danas si, Pije, izgleda rešio da govoriš u zagonetkama!“

„Shvatićeš“, reče Prasence nimalo jasnije.

I Pompej je shvatio, ali tek na dan svog trijumfa. Postojali su nagoveštaji; nevolja je bila što mu je radost pomutila opažanje. Za njegov trijumf određen je dvanaesti dan meseca marta. Bivši upravitelj Prekoalpske Galije Gaj Flak je šestog dana meseca marta trijumfovaio za pobeu nad pobunjenim galskim pleme-

nima, a Murena, bivši upravitelj provincije Azije, trijumfovaio je devetog dana marta za pobeu u Kapadokiji i Pontu. Kad je stiglo vreme za Pompejev trijumf, Rimu je bilo dosta pobeu ničkih parada. Pojavilo se nekoliko ljudi, ali ne svetina; posle Suline veličanstvene dvodnevne predstave, Flak je pobudio tek blago zanimanje, Murena još manje, a Pompej gotovo nikakvo. Jer niko mu imena nije znao, niko nije bio svestan njegove mladosti i lepote, i nikoga nije bilo briga. *Još jedan* trijumf? O, ne, rekao je Rim.

No, Pompej nije bio posebno zabrinut kad je krenuo sa *Villa Publica*; glas će se proneti i ljudi će dotrčati iz svih pravaca kad čuju za otmenost *ovog* trijumfa! Kad se pojavi iza ugla kod Velikog cirkusa i uđe u *Via Triumphalis*, čitav Rim će se tamo okupiti da gleda. Skoro po svemu njegova je povorka bila uobičajena – najpre magistrati i senatori, potom svirači i igrači, kola s izloženim plenom i prizorima iz pohoda, sveštenici i bele muške obredne žrtve, zarobljenici i taoci, a zatim zapovednik u kočiji za kojim ide njegova vojska.

Čak je i Pompejeva odeća bila odgovarajuća – purpurna toga bogato izvezena zlatom, lovorov venac na glavi, tunika izvezena palminim lišćem s velikom purpurnom trakom. Ali kad je trebalo da lice oboji u crveno koristeći *minim*, ustuknuo je. Za njegov plan je bilo ključno da Rim vidi njegovu mladost i lepotu, lice istaknutog pojedinca. Njegovu sličnost s Aleksandrom Velikim. Ako bi mu se lice svelo na poput opeke crvenu grudvicu, moglo bi se učiniti da je bilo koje starosti. Stoga, *minim* otpada!

Ovo gololiko predavljanje nije bilo glavna razlika između Pompeja i svih ostalih trijumfalnih zapovednika; bile su to životinje koje su vukle trijumfalnu kočiju s četiri točka u kojoj se vozio Pompej. Umesto uobičajenih jednakih belih konja upregnuo je ogromne afričke slonove koje je lično uhvatio u Numidiji. Četiri čuvara slonova otada su svakodnevno radili – u Utiki i Tarentu, na *Via Appia*, u Kapui – ne bi li ukrotili jogunaste debelokošce i naterali ih da se ponašaju kao životinje koje vuku

lak teret. Poduhvat nije bio lak, ali je ostvaren. Pompej je tako mogao da krene u trijumfalnoj kočiji koju su vukla četiri slona. Njegov pratilac u kočiji nije upravljao slonovima i kočijom, već je prosto pridržavao okićene uzde pričvršćene za blistave ukrase koje su ova neverovatna stvorenja nosila. Slonove su obuzdavali čuvari, koji su sedeli na krupnim, izbornim sivim plećima više od deset stopa iznad zemlje. Kad se vest pročuje – a hoće, i to brzo! – svetina će se razmestiti s obe strane puta kojim se kreće povorka samo da vidi ovaj izuzetni prizor – novog Aleksandra vuku iste one životinje koje je Rim smatrao svetim. *Slonovi!* Divovski slonovi s ušima veličine jedara i sedam stopa dugačkim kljovama!

Staza kojom se povorka kretala vodila je od zemljišta *Villa Publica* na Marsovom polju do uskog puta okruženog vilama i stambenim kućama koji je zavijao oko podnožja Kapitola i prilazio Servijevim zidinama ispod oštih litica na zapadnom kraju brežuljka; tu se nalazila Trijumfalna kapija kroz koju je povorka ulazila u sam grad. Kako je Pompejev trijumf bio treći za šest dana, senatori i magistrati su bili sasvim siti čitavog obreda, pa je ova prva grupa bila malobrojna i sklona žurbi. Prateći korak vođa, svirači, igrači, kola, sveštenici, obredne žrtve, zarobljenici i taoci takođe su hodali brzo. Lagano se kotrljajući za lenjim korakom četiri slona, upregnuta po dva uporedo, Pompej je ubrzo zaostao.

Kočija je nazad stigla to Trijumfalne kapije i ukopala se u mestu. Vojska – bez mačeva i kopalja, ali s motkama obmotanim lovorom – takođe stade. Pošto su trijumfalna kola bila toliko stara da su poticala iz etrurskog doba i od početka uvrštena u obrede, bila su mnogo niža od uobičajenih ratničkih dvokolica koje su još koristila neka strana galska plemena; Pompej nije mogao da vidi šta se dešava ispred veličanstvenih ali čupavih stražnjica dva slona koja su stajala neposredno ispred njega. Najpre se samo srdio i malčice besneo, a potom, kad je zastoj

predugo potrajao, poslao je svog pratioca napred da vidi šta se događa.

Pratilac se vratio sav užasnut. „Trijumfatore, slonovi su preveliki i ne mogu da prođu kroz kapiju!“

Pompej zinu. Osećao je kako mu koža bridi a graške znoja izbijaju po čelu. „Glupost!“, reče.

„Zaista, trijumfatore, tako je! Slonovi su preveliki i ne mogu da prođu kroz kapiju“, tvrdio je pratilac.

U svoj svojoj slavi Pompej siđe s kočije i potrča tragom zlatne i purpurne odeće u pravcu kapije. Tamo su čuvari dva vodeća debelokošca bespomoćno stajali; zahvalno se okrenuše Pompeju.

„Otvor je premali“, reče jedan.

Dok je išao prema kapiji, Pompej je u mislima isprezao slonove i vodio ih kroz luk jednog po jednog, ali sada je ugledao ono što nije mogao videti iz kočije; teškoću nije stvarala širina već visina. Ovaj otvor – jedini kroz koji je trijumfalnoj povorci dopušteno da prođe – bio je dovoljno širok da prođe osam vojnika uporedo, čak i da prođe kočija koju vuku četiri konja vezana jedan do drugog, i ogromna kola; ali nije bila dovoljno visoka da prođe glava starog i moćnog afričkog slona pošto je građevina iznad, ukopana u liticu kapitolskog brežuljka, počinjala otprilike u visini ramena ovih slonova.

„U redu“, samopouzdan reče Pompej, „ispregnite ih i provedite jednog po jednog. Samo ih naterajte da pognu glavu.“

„Nisu naučeni da to urade!“, prestravljeno reče jedan od čuvara slonova.

„Ne zanima me jesu li naučeni da seru kroz iglene uši!“, prasnula Pompej čije je lice sve više izgledalo kao da je *minim* ipak nanet. „Uradite to!“

Vodeći slon je odbio da sagne glavu.

„Povucite ga za surlu i naterajte ga!“, kaza Pompej.

Ali nikakvo povlačenje surle ni sedenje na njegovim dičnim zakrivljenim kljovama životinju nije moglo naterati da sagne

glavu; umesto toga slon se razljutio. Njegov nemir je polako prelazio i na preostale tri životinje, od kojih su dve još bile pričvršćene za kočiju. Počeše da uzmiču, a kočija preteći krenu na grupu Pompejevih stegonoša u lavljim kožama, koji su stajali neposredno iza nje.

Dok su se krotitelji slonova mučili da ga poslušaju, Pompej je stajao izgovarajući svaku užasnu prostotu iz rečnika običnih vojnika i upućujući takve pretnje da su se krotitelji sveli na bezobličje iz kojeg su se samo videli pogledi ukočeni od straha. No, ništa nije vredelo. Slonovi su bili preveliki i nisu dozvoljavali da ih provedu kroz kapiju.

Više od sata je prošlo kad je Varon stigao kroz kapiju da vidi šta je pošlo naopako. On je, naravno, bio na čelu povorke s ostalim senatorima.

Jedan pogled mu je bio dovoljan. Varon je imao strašan poriv da legne na drum i valja se od smeha. To nije mogao da uradi – ne ukoliko želi da ostane živ, što mu je postalo jasno čim je spazio Pompejev izraz lica.

„Pošalji Skaptija i nekoliko njegovih ljudi u štale po konje“, žustro reče Varon. „Hajde, Magnuse, ostavi se gneva i *misli!* Svi ostali u povorci su stigli do Foruma i niko ne zna zašto tebe nema. Sula sedi na postolju Kastorovog hrama i sve više se vrpplji, a poslužitelji gozbe u hramu Jupitera Statora čupaju kose!“

Pompej je odgovorio briznuvši u plač i seo na prljavu kaldrumu u svojoj trijumfalnoj odori neutešno ridajući. Stoga je Varon bio taj koji je poslao ljude po konje i nadgledao isprezanje slonova. Tada je sve postalo složenije pošto je stiglo nekoliko pijačnih baštovana iz *Via Recta*, naoružanih lopatama i ručnim kolicima, i rešenih da prisvoje ono što je poznato kao najbolje đubrivo na svetu. Zakoračivši nemarno među divovske noge debelokožaca, prionuli su na skupljanje hrpa izmeta veličine koturova sira iz Arpina. Samo su nužda i sažaljenje obuzdavali Varonov smeh dok je vikao i terao i najzad uspeo da krotitelji odvedu životinje

prema Zelenoj pijaci – niko ih ne bi mogao vratiti putem kojim su došli pošto je šest legija zakrčilo put.

U međuvremenu se prva polovina povorke zaustavila na Forumu naspram naočitog jonskog pročelja hrama Kastora i Poluksa – na kojem je, sasvim visoko, sedeo Sula sa svojim zapovednikom konjice, dvojicom konzula i nekim rođacima i prijateljima. Pristojnost i običaj su nalagali da trijumfator mora biti najvažniji čovek u svojoj povorci i na gozbi, pa ovi uzvišeni ljudi nisu učestvovali u trijumfu, niti će kasnije prisustvovati gozbi.

Svi su se uzvrpoljili, a svima je bilo i hladno. Dan je bio lep, ali je duvao oštar severac, a sunce u donjem delu Foruma nije bilo dovoljno jako da otopi ledenice koje su visile sa strehe hrama. Napokon se Varon vratio, preskačući po dva stepenika Kastorovog hrama, i sagnuo se da Suli nešto šapne na uvo. Navala grohotnog smeha stiže do svih, odjednom radoznalih ljudi; smejući se i dalje, Sula potom ustade i priđe ivici postolja da se obrati okupljenima.

„Još malo sačekajte!“, povika. „Naš trijumfator stiže! Rešio je da popravi izgled svoje povorke upregnuvši u kočiju slonove umesto konja! No, slonovi nisu mogli da prođu kroz Trijumfalnu kapiju, pa je morao da pošalje po konje!“ Zastade pa reče (dovoljno glasno da se lepo čuje): „O, kako mi je žao što nisam bio tamo da to vidim!“

Posle njegovih reči usledi opšte cerekanje, ali su samo oni koji su poznavali Pompeja – Metel Pije, Varon Lukul, Kras – urlali od smeha.

„Znate, nije mudro uvrediti Sulu“, reče Metel Pije onima oko sebe. „To stalno primećujem. On polaže nekakvo isključivo pravo na Fortunu, pa čak ne mora ni da se napreže da bi neko bio ponižen. Boginja to obavi umesto njega. Niko joj na svetu nije miliji od Sule.“

„Ne razumem“, mršteći se reče Varon Lukul, „zašto Pompej unapred nije premerio kapiju. Mora mu se priznati da je obično veoma sposoban.“